

M 120748

Wks 122281

รายงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

เรื่อง

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย

อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

FORM OF COMMUNITY PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF ENVIRONMENTAL WATER MUANG PLEUY SUB-DISTRICT SRI-SOMDEJ DISTRICT ROI-ET PROVINCE.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

นางสาวกัญญภัทร สีนาวินสาร

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันรับ.....
วันลงทะเบียน..... - 9 มิ.ย. 2560
เลขทะเบียน..... 250887 อจ.
ชื่อเรียกหนังสือ..... 333.73 กท3ธ 2559

ด.2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2559)

- หัวข้อวิจัย : รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ
ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ผู้วิจัย : นางสาวกัญญภัทร สีนาวินสาร
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ปีที่ทำการวิจัย : 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 354 คน จาก 8 หมู่บ้าน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F - test (ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนเห็นว่าปัจจัยโดยรวมและรายด้านทุกด้านในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย มากไปหาน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. ประชาชนตำบลเมืองเปลือยที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ส่วนรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำมีพฤติกรรมโดยรวมและรายด้านในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำไม่แตกต่างกัน

TITLE : Forms of community participation in the management of environmental water Muang Peluy Sub-district Sri-Somdej District Roi-Et Province

RESEARCHER : Kanyaphat Sinawisan
Department of Community Environment Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat mahasarakham University

ACADEMIC YEAR : 2016

ABSTRACT

This research have objection for study for's of community participation in the management of environmental water Muang Peluy Sub-district Sri-Somdej District Roi-Et Province, on the base understanding and participation in the management of environmental water. For example of this research is the people of Muang Peluy Sub-district Administration Organization Sri-Somdej District Roi-Et Province amount 354 people from 8 communities. Set of samples from the calculation formula of Taro Yamne at confidence level 95%. The manuals used in research are questionnaires and statistic for analyze information such as frequency, percent, average, standard deviation and f-test (ANOVA). The result

1. The joint of community participation in the management of environmental water Muang Peluy Sub-district Sri-Somdej District Roi-Et Province on the medium level from average more to low such as join for benefit, practice, decided, planning and evolution.

2. The populations in Muang Peluy have sex, age, education, status, occupation, benefit per month, and live in the village it different at 0.05, but in the management of environmental water not different.

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคลากรหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.สมสงวน ปัสสาโก ผู้อำนวยการสถาบันและพัฒนา ผู้สนับสนุนทุนการวิจัย ประเภทงานวิจัยตามภารกิจและอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์อาจารย์ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อาจารย์นฤมล กางเกต อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และอาจารย์พิชญ์ทิพา สุวรรณศรี อาจารย์ประจำสาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และที่เสียสละให้ข้อคิดเห็น และคำแนะนำตลอดจนการแนะนำเกี่ยวกับแบบสอบถามและเอกสารอ้างอิงมาเสริมแนวทางการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณาจารย์สาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ขอขอบพระคุณชาวบ้านตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ กระทั่งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ประโยชน์และคุณค่าจากงานวิจัยนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา - มารดา ครู - อาจารย์ ที่มีส่วนให้ชีวิตและปัญญาแก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กัญญภัทร สีนาวินสาร

2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่1บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บริบทพื้นที่ในการทำวิจัย	6
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	9
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	17
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการน้ำ	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	27
เครื่องมือในการวิจัย	29
การสร้างเครื่องมือการวิจัย	29
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	31
บทที่4 ผลการวิจัย	32
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	32
ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	32
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	32

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	45
สรุปผลการวิจัย	45
อภิปรายผล	46
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	48
ข้อเสนอแนะในการทาวิจัยครั้งต่อไป	48
บรรณานุกรม	49
ภาคผนวก	53
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเป็ลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	54
ประวัติผู้วิจัย	61

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงจำนวนประชากรตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	8
3.1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน.....	28
4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง.....	33
4.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมของตำบลเมืองเปลือย ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามรายด้าน และโดยภาพรวม	34
4.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผนการ จัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด	35
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการจัดการ สิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	35
4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ใน การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	36
4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการ สิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	37
4.7	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามเพศ.....	37
4.8	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามอายุ.....	39
4.9	ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพ.....	40
4.10	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกระดับการศึกษา.....	41
4.11	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามอาชีพ.....	42
4.12	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามรายได้ต่อเดือน.....	43
4.13	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน.....	44

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	26

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย น้ำเป็นแหล่งกำเนิดของพืชและสัตว์น้ำ น้ำทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งหมด เราใช้น้ำเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการอุปโภคบริโภคในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ความต้องการใช้น้ำในกิจกรรม ย่อมแตกต่างกันออกไปทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพน้ำที่มนุษย์ใช้ดื่มกินต้องบริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากเชื้อโรคและสารพิษเจือปนคุณสมบัติของน้ำที่ใช้ในการเกษตรย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของพืชและสัตว์ และน้ำที่ใช้ในการอุตสาหกรรมย่อมแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ประเภทของกิจกรรม ปริมาณการใช้น้ำในแต่ละช่วงเวลาในแต่ละพื้นที่ ก็มีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของผู้ใช้และความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ น้ำที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงสำหรับมนุษย์มากที่สุดคือน้ำจืด เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่เกิดทดแทนได้เองโดยธรรมชาติจึงดูเหมือนว่าทรัพยากรน้ำน่าจะไม่มีวันขาดแคลนหรือไม่เพียงพอแก่ความต้องการของมนุษย์ แต่โดยข้อเท็จจริงในบางพื้นที่หรือบางช่วงเวลาก็มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ นอกจากนั้นในบางพื้นที่หรือในบางช่วงเวลาอาจเกิดปัญหาปริมาณน้ำมากเกินไปหรือน้ำท่วมได้ โดยมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไปตามลักษณะของพื้นที่ปริมาณน้ำฝนที่ได้รับและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งในปัจจุบันภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และ ฉบับที่ 11 กำหนดให้มีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการส่งเสริมและพัฒนาด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สังคม และท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีความเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นผู้นำชุมชน องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุดเพราะ คนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน (มุกจิตา แดงกล้าหาญ, 2555)

จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ตอนกลางของตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยประมาณ 512 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 8,299.46 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,187,156 ไร่ มีภูเขาทางตอนเหนือซึ่งติดต่อกับเทือกเขาภูพาน บริเวณตอนกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่น บริเวณตอนล่างมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลและสาขา ได้แก่ ได้แก่ลำน้ำชี ลำน้ำพยับปลา ลำน้ำเตา เป็นต้นประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ประชาชนที่มีพื้นที่ใกล้เคียงแหล่งน้ำสายหลักก็ได้ใช้ประโยชน์จากตรงนั้นในเขตพื้นที่ตำบลเมืองเปลือยเป็นตำบลที่มีเขตพื้นที่ติดกับอำเภอเมือง อยู่ห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ด 15 กิโลเมตรมีลำห้วยน้ำที่ไหลผ่านในเขตตำบลหลัก ๆ คือลำห้วยเหนือเป็นลำน้ำที่สำคัญของผู้ประกอบอาชีพการเกษตรของตำบลเมืองเปลือย ซึ่งไหลผ่านตอนเหนือของตำบล ไหลผ่านมาจากทางตำบลสวนจิก ตำบลบ้านบาก ตำบลหนองใหญ่ ไหลผ่านตำบลขอนแก่นเข้าสู่อำเภอเมือง ในเขตพื้นที่ตำบลเมืองเปลือยยังมีแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ซึ่งเปรียบเสมือนแก้มลิงของตำบล 1 แห่ง ซึ่งอยู่ห่างจากแหล่งที่เป็นฝายเก็บน้ำประมาณ 700 เมตร ลักษณะภูมิประเทศของตำบลเมืองเปลือย เป็นที่ดอน มีพื้นที่ราบบางส่วน ดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย จึงทำให้ไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ได้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,537 ไร่ คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีอาชีพเสริมคือรับจ้างทั่วไปตามยุทธศาสตร์ของตำบลเมืองเปลือยที่กำหนดไว้ว่าจะพัฒนาให้ตำบลเป็นตำบลที่มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในตำบล โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันคือเกือบทุกพื้นที่ของตำบลเมืองเปลือยที่ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือทำนาโดยตำบลเมืองเปลือยได้ แบ่งการปกครองในเขตพื้นที่ออกเป็น 8 หมู่บ้าน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพที่คล้ายกัน มีความต้องการเหมือน ๆ กัน จึงเป็นปัญหาในการจัดการน้ำในช่วงฤดูแล้งโดยพื้นที่ที่อยู่ทางต้นน้ำก่อนจะถึงกันฝายก็จะมีการกักน้ำไว้ใช้โดยสร้างคันกันน้ำในลำห้วย ทำให้เกษตรกรที่อยู่ถัดไปมีน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ จึงเกิดปัญหาต่อผลผลิตของเกษตรกร (ศุภชัยวิชัยและพัฒนาประมงน้ำจืดร้อยเอ็ด. 2552)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำใน ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำใน ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำใน ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเปลือย ประกอบด้วย บ้านเมืองเก่า บ้านป่าเม้าเหนือ บ้านป่าเม้าใต้ บ้านท่าแร่ บ้านดงเมือง บ้านไม้ล้าม บ้านเมืองเปลือย และบ้านเหล่าดอนไฮ จำนวน 3,065 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเปลือย ประกอบด้วย บ้านเมืองเก่า บ้านป่าเม้าเหนือ บ้านป่าเม้าใต้ บ้านท่าแร่ บ้านดงเมือง บ้านไม้ล้าม บ้านเมืองเปลือย และบ้านเหล่าดอนไฮ จำนวน 345 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการลงมือปฏิบัติการ ด้านการได้รับประโยชน์ ด้านการติดตามและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วม กระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วมมิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้น และหมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จาก

การบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปได้โดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การพัฒนาชุมชนที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ให้ดีขึ้นจะต้องเกิดจากชุมชนเองโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่คอยช่วยเหลือ ชี้แนะด้านวิชาการให้ความรู้ใหม่ ๆ แต่ไม่ใช่ไปสั่งการให้ประชาชนในชุมชนนั้นปฏิบัติตามสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องการ เพราะฉะนั้นการที่จะได้มาซึ่งปัญหาของชุมชนจริงๆเราในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเข้าถึงชุมชนและสิ่งที่สำคัญคือต้องทำงานด้วยใจจริง ๆ ถึงจะได้ใจชุมชนและได้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของชุมชนนั้น ๆ เช่นบทเรียน “ไม่เรียง” ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งเริ่มจากวิกฤตของชาวบ้านด้านเศรษฐกิจราคา ยางพาราดตกต่ำ และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเอง โดยมีผู้นำคือ ครู ประยงค์ รมรงค์ เป็นผู้นำชุมชน และเป็นผู้ริเริ่มให้ชุมชนได้ คิด พุดคุยกันในการแก้ไขปัญหา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชน โดยไม่ได้เริ่มที่การวางแผนแต่เริ่มที่การทบทวนปัญหาในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และสามารถแก้ปัญหานั้น ๆ ในชุมชนได้อย่างยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดังนี้คือ

2.1 การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของชุมชน

2.2 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำในการแก้ไขปัญหาลองผิดลองถูกใน ชุมชนกันเอง มีอิสระในการคิด ซึ่งอาจจะเรียกว่ามีการวางแผนร่วมกันก็ได้

2.3 การมีเป้าหมายเดียวกันในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

2.4 มีการปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันคิดในชุมชนนั้น ๆ ไปในแนวทางเดียวกัน

2.5 หลังจากปฏิบัติแล้วนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติของชุมชน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

3. การจัดการ หมายถึง การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร การจัดการประกอบด้วยการวางแผน การจัดการองค์กร การสรร บุคลากร การนำหรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกัน การจัดการทรัพยากรประกอบด้วยการใช้งานและการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากร การเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดูแล ระวัง สงวน รักษา พัฒนา ฟื้นฟู การวางแผน การจัดสรร การใช้ทรัพยากรและการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ เพื่อการป้องกันและแก้ ไข

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในเขต ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ และเกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

5. การจัดการคุณภาพน้ำใช้ หมายถึง การสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของกลุ่มบุคคลในชุมชน โดยการเลือกแหล่งนำมาผลิตน้ำใช้ และนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

6. การจัดการน้ำ หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งน้ำด้วยวิธีการต่าง ๆ บริเวณบ้านเมืองเก่า, บ้านป่าเม้าเหนือ, บ้านป่าเม้าใต้, บ้านท่าแร่, บ้านดงเมือง, บ้านไม้ลำเฒ่า, บ้านเมืองเปลือย และบ้านเหล่าดอนไฮ ปี พ.ศ. 2558

7. มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 4 ด้านดังนี้

7.1 ด้านการวางแผน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วม ในการวางแผน การเข้าร่วมประชุม หรือจัดทำโครงการ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ และร่วมตัดสินใจในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนและการจัดการผ่านที่ประชุมหรือคณะทำงาน เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาด้านน้ำ ได้แก่ การเสนอ ความคิดเห็นต่อที่ประชุมในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชน เป็นต้น

7.2 ด้านการปฏิบัติการ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่การร่วมลงมือปฏิบัติ หรือสละทรัพย์และแรงงานในการจัดการ สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาด้านน้ำร่วมมือกับเจ้าหน้าที่

7.3 ด้านการรับประโยชน์ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

7.4 ด้านการประเมินผล หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ร่วมตรวจสอบเอกสาร พบข้อบกพร่องของโครงการและเสนอต่อคณะกรรมการการร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นการเข้าร่วมติดตามการดำเนินงานของโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบ/แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย
2. ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือและเกิดการตระหนักด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมมีส่วนร่วมในการรักษาคุณภาพน้ำ
3. สามารถนำข้อมูลที่ได้ มาพัฒนาและเป็นแนวทางเพื่อการวางแผนระยะยาวในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตำบลเมืองเปลือยและนำไปใช้ กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ซึ่งมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. ลักษณะที่ตั้ง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการน้ำ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. กรอบแนวคิด

บริบทพื้นที่ในการทำวิจัย

1. ลักษณะที่ตั้ง

การจัดทำแผนพัฒนาตำบลเมืองเปลือย ประจำปี 2558 ตำบลเมืองเปลือยมีสภาพทั่วไปดังนี้ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2527 โดยแยกออกมาจากตำบลขอนแก่น อำเภอเมืองร้อยเอ็ด มีหมู่บ้านที่รับผิดชอบ 8 หมู่บ้าน โดยอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอศรีสมเด็จ ห่างจากอำเภอศรีสมเด็จประมาณ 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 12.10 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,537 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตร 6,897 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ดอนและที่ราบ บางส่วนเป็นดินทราย มีอาณาเขตดังนี้

2. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองใหญ่ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดกับเขตตำบลขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโพธิ์ทอง อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสวนจิก ตำบลบ้านบาก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

เนื่องจากสภาพส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง จึงมักประสบภัยแล้งอยู่เสมอ ลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ลำห้วยเหนือ เป็นลำน้ำสำคัญของผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรของตำบลเมืองเปลือย ซึ่งไหลผ่านทิศเหนือของตำบล ไหลผ่านตำบลสวนจิก ตำบลบ้านบาก ตำบลหนองใหญ่ ตำบลขอนแก่นเข้าสู่อำเภอเมือง

3. ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลเมืองเปลือยอยู่ภายใต้ลมมรสุม 2 ชนิด คือลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดในฤดูหนาวและฤดูแล้ง ลมมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมนี้จะพัดในช่วงฤดูฝน ทำให้อากาศชุ่มชื้น และมีฝนตกทั่วไปเมื่อพิจารณาจากลมฟ้าอากาศแล้ว แบ่งได้ 3 ฤดู คือ

1. ฤดูฝนเริ่มจากกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม เดือนที่มีฝนชุกคือเดือนกันยายน
2. ฤดูหนาวเริ่มจากเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ และกลางเดือนมกราคม อากาศมีกหนาวที่สุด อากาศต่ำสุดประมาณ 18 องศา
3. ฤดูร้อนเริ่มจากเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนที่สุดในเดือนเมษายน ประมาณ 37 องศา

4. เขตการปกครองและบริการ

ตำบลเมืองเปลือยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านเมืองเปลือย
- หมู่ที่ 2 บ้านป่าเฒ่าเหนือ
- หมู่ที่ 3 บ้านป่าเฒ่าใต้
- หมู่ที่ 4 บ้านท่าแร่
- หมู่ที่ 5 บ้านดงเมือง
- หมู่ที่ 6 บ้านไม้ลำ
- หมู่ที่ 7 บ้านเมืองเก่า
- หมู่ที่ 8 บ้านเหล่าดอนไฮ

5. ประชากร

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	บ้านเมืองเปลือย	90	185	193	378
2	บ้านป่าเม้าเหนือ	131	270	274	544
3	บ้านป่าเม้าใต้	134	283	278	561
4	บ้านท่าแร่	47	104	95	199
5	บ้านดงเมือง	122	232	244	476
6	บ้านไม้ล้าม	76	133	147	280
7	บ้านเมืองเก่า	84	171	199	370
8	บ้านเหล่าดอนไฮ	61	130	127	257
รวม		145	1,508	1,557	3,065

ที่มา : แผนพัฒนาตำบลเมืองเปลือย. 2558

6. สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลเมืองเปลือยมีอาชีพทำนาและทำไร่ยาสูบพันธุ์เตอร์กิช การทำนาส่วนใหญ่ใช้ทำนาค้ำและมีบางส่วนใช้วิธีหว่าน ที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียวและเป็นพื้นที่ปรับปรุงแล้ว ส่วนข้าวหอมมะลิประชาชนปลูกเพื่อจำหน่ายและมีการปลูกเพิ่มโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเปลือย

7. สังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีการทำนาเป็นอาชีพหลักและปลูกยาเตอร์กิชเป็นอาชีพรอง คนวัยรุ่นหนุ่มสาวบางส่วนไปทำงานรับจ้างทั่วไปที่ต่างจังหวัด และศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุยังรักษาประเพณีมีความเป็นอยู่อย่างสังคมชนบททั่วไป ส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่ค่อยสนใจในระเบียบประเพณีไทย ให้ความสนใจในวัฒนธรรมต่างชาติและสังคมเมือง

การรักษาวัฒนธรรมและประเพณียังคงมีการทำบุญตามฤดูกาลเรียกว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่และได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมและความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

8. สาธารณสุข

ตำบลเมืองเปลือยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 1 แห่ง ตั้งอยู่บ้านเมืองเปลือย หมู่ 1 มีอัตราเจ้าหน้าที่ 4 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 137 คน ดำเนินการด้านสาธารณสุขการป้องกันโรคระบาด ส่งเสริมการสุขภาพในครัวเรือน การรักษาสุขภาพ

อนามัย การออกกำลังกายโดยมีอาสาสมัครให้ความร่วมมือและได้รับการอุดหนุนด้านงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเปลือย ในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ

9. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมในตำบลเมืองเปลือยเป็นถนนลาดยางเชื่อมต่อระหว่างตำบล ส่วนถนน คอนกรีตส่วนใหญ่จะเป็นถนนในหมู่บ้าน

การไฟฟ้า ประชาชนมาไฟฟ้าใช้ประจำทุกครัวเรือน

น้ำประปา ประชาชนมีน้ำประปาใช้จากบ่อน้ำบาดาลที่พอเพียงตลอดปี ประปา น้ำบาดาล ที่ยังมีปัญหาขาดแคลนน้ำและไม่เพียงพอมี 2 หมู่บ้าน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มีลำห้วยสำคัญไหลผ่านตำบล คือลำห้วยเหนือ และลำห้วยขนาดเล็ก 2 แห่ง หนองสาธารณะมี 9 แห่ง มีน้ำขังตลอดปี แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ในการทำการเกษตรกรรม จับปลาและสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ ประชาชนนิยมขุดบ่อเลี้ยงปลาตามพื้นที่

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมและแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมตามทีนิกสังคมศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้อย่างสอดคล้องกัน กล่าวคือ (สุวิภา จำปาวัลย์, 2555) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ มีระดับการรับรู้ ถึงปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหาโดยต้องร่วมกันคิด ตัดสินใจและวางแผน ตลอดถึงการปฏิบัติตามกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ มีการติดตามและประเมินผลตลอดจนการบำรุงรักษา ในการพัฒนาระบบให้ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สำหรับกรมการปกครอง (2542 : 77) ได้ สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นทั้งหลักการและวิธีการในการทำงานของชุมชนช่วยให้ประชาชนได้เรียนรู้การกระทำ เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ ให้แก่ประชาชนได้รู้จักคิดเป็นทำเป็น นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยให้ ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นๆทำให้เกิดความรู้ สึกหวง แทนและบำรุงรักษางานที่เกิดจากความร่วมมือของตนเอง โดยสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 48) ได้ ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนผู้ เป็นเป้าหมายของ การพัฒนาเข้าร่วมโครงการตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการการประเมินโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ โดยมี วัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านได้ เรียนรู้เรื่องที่ทำและการทำงานร่วมกันในฐานะเป็นผู้จัดการพัฒนาเอง ไม่ใช่เป็นผู้รับการพัฒนาหรือผู้ถูกกระทำอีกต่อไปและไพบูลย์ ชาวสวนศรีเจริญ (2542 : 13) ได้ให้ ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่า ของปัจเจก บุคคลหรือ กลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันร่วมรับผิดชอบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม เพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้ เป็นไปในทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำของกลุ่มหรือ

องค์กร ซึ่งเพิ่มศักดิ์มกราภิรมย์ (2543 : 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบด้วยบุคคลกลุ่มและองค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการแสดงความคิดเห็น ประเด็นปัญหาการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย การวางแผน การได้รับประโยชน์การตรวจสอบการให้อำนาจรัฐทุกระดับการติดตาม การติดตามประเมินผล และแก้ไขปัญหาอุปสรรค ดังนั้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับบุคคล และองค์กรหลายประเภทเพื่อให้เกิดความสามัคคีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏและทบวงมหาวิทยาลัย (2546 : 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของตนเอง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคตามความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการประกอบด้วย โครงสร้างวัตถุประสงค์ องค์ความรู้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมการมีส่วนร่วมกิจกรรมแผนงาน

โครงการและแผนปฏิบัติตามโครงการ และบทบาท การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการร่วม รับผิดชอบและร่วมประเมินผล

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ในการวางแผนการดำเนินงานและการควบคุม โดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาอาศัยตนเองของท้องถิ่น

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำของกลุ่มหรือองค์กร และจัดกิจกรรม สาธารณประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม โดยกิจกรรมที่ร่วมกันมีทั้งเพื่อการพัฒนาให้ สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมลงตัวเกิดความสันติสุข

2. ระดับการมีส่วนร่วม

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมนั้น (ไมตรี อินทุสุต. 2550 : 7) กล่าวว่าระดับของการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับพื้นฐานขั้นเดียว เพียงเป็นการมีส่วนร่วมพื้น ๆ จนถึงกับในระดับที่มีส่วนร่วมเต็มตัว ได้แก่ รับรู้ ให้ความเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำร่วม ตรวจสอบ/เป็นเจ้าของ ทั้งนี้จะบ่งชี้ ว่าการมีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ นอกจากนี้ ยังมีระดับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมสูงขึ้น ในทางวิชาการอาจแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่

1. การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร
2. การฟังความคิดเห็น
3. การเกี่ยวข้องเข้าไปมีบทบาท
4. การร่วมมือร่วมแรง
5. การเสริมพลังอำนาจให้ประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณี

แล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

- 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
- 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
- 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
  - 2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
  - 2.2 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ
  - 2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น
  - 2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
  - 2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
  - 2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
  - 2.7 ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2543 : 152 - 153) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 4 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ
  - 1.1 กำหนดนโยบาย
  - 1.2 สนับสนุนกิจกรรม
  - 1.3 การสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม
  - 1.4 การติดตามประเมินผล
2. ปัจจัยด้านประชาชนโดยประชาชนในชุมชนจะต้อง
  - 2.1 มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์
  - 2.2 เป็นฝ่ายตัดสินใจริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์
  - 2.3 เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือเป็นผู้นำ
  - 2.4 มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้นำท้องถิ่น
  - 2.5 ได้รับการฝึกอบรม การศึกษา ดูงานและรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้อง
  - 3.1 ศึกษาชุมชน
  - 3.2 มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
  - 3.3 ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ

- 3.4 รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ ไขปัญหา
- 3.5 เป็นผู้สนับสนุนในทุก ๆ ด้าน
- 3.6 มีความจริงใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา
- 3.7 ดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
4. ปัจจัยจูงใจ
  - 4.1 การได้ รับผลประโยชน์จากการได้ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา
  - 4.2 โครงการพัฒนาต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ไพบุลย์ ชาวสวนศรีเจริญ (2542 : 25 - 36) ได้ กล่าวถึงว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 องค์ประกอบหลักดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่ม
2. องค์ประกอบด้านครอบครัว
3. องค์ประกอบด้านการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนต่อการปฏิบัติงาน
4. องค์ประกอบของชุมชน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล หน่วยงานหรือองค์กรจะต้องให้ ความรู้ความเข้าใจใน กระบวนการมีส่วนร่วมสร้างพฤติกรรมให้ประชาชนเกิดความผูกพันและรักท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อถือ และศรัทธา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

รูปแบบการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการหลายท่าน อธิบายเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของ การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ กรรณิการ์ ชมดี (2540 : 13) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริจาค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มและผู้ เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้ แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

จากความหมายของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจในการระบุปัญหา ความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนประสบอยู่และตกลงร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชนตนเอง

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้าน ของตนผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ
2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ ประชาชนมีเสรี ภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นของตน
3. เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้ จริงของท้องถิ่น ให้ถูกต้องตรงประเด็น
4. เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจเนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่จะเกิดการยอมรับร่วมกัน ภายในกลุ่ม
5. เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล ย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกันดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก
6. เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น
7. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน และจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลบำรุงรักษา

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ,กระทรวงศึกษาธิการ,สำนักมาตรฐานอุดมศึกษาและทบวงมหาวิทยาลัย (2545 : 118) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
  - 1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
  - 1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
  - 1.3 แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
  - 1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่ายเพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและความสามารถที่มีจะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหาหรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

2.1 แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียนและดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

4. กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรณวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธีที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิท พวงงาม 2545 : 11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของ แผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

3. การให้คำปรึกษาแนะนำประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลยเข้ามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

5. การประสานงานร่วม เป็นกรรณวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

กระบวนการมีส่วนร่วม

Szentendre (อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า. 2545 : 30 - 31) กล่าวถึงการแบ่ง

กระบวนการการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมคานการวางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

5. แนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation Process Approach)

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้ (กรมอนามัย. 2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีนี้คือการเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรง

ชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจ

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ ความหมาย และคำนิยามของคำว่าจัดการสิ่งแวดล้อมโดยสรุปความหมายจากทรรศนะของนักวิชาการต่าง ๆ เกษม จันท์แก้ว (2544 : 293 – 294) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ หลายประเด็น ดังนี้

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเหมือนกับการอนุรักษ์ แต่ต่างกันที่การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเหมือนทฤษฎี และหลัก การไม่ได้ มีแผนงานปฏิบัติ ส่วนคำว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นคำที่มีความหมายในเชิงปฏิบัติได้

2. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนแผนงานในการดำเนิน การทางสิ่งแวดล้อมซึ่งการกำหนดแผนงานนี้ ต้องครอบคลุมนโยบายมาตรการ แผนงาน และโครงการ หรือ แผนปฏิบัติ (Action Plan) ที่มีขั้นตอนและกลไกควบคุมให้ แผนงานดำเนินไปได้

3. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการ ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในระบบ สิ่งแวดล้อมโดยต้องยึดหลักและวิธีการอนุรักษ์ วิทยาซึ่งผู้ใช้ ต้องตระหนักดีว่าต้องมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมวลมนุษย์ต่อไป ทั้งปริมาณที่เพียงพอคุณภาพเป็นไปตามความต้องการและเวลาที่ต้องการต้องมีให้ได้ นอกจากนี้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ยอมให้เกิดให้น้อยที่สุดหรือเกิดได้ตามความสามารถของธรรมชาติที่จะช่วยตัวเองได้เท่านั้นถ้าเกินกว่านี้แล้วก็จะเกิดมลพิษสิ่งแวดล้อมได้กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขั้นแผนปฏิบัติหรือหาวิธีการอนุรักษ์ มาประยุกต์ใช้กล่าวคือมีแผนการใช้และดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่กำหนดไว้ อย่างนี้มีขั้นตอนและมีกลไกควบคุม

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางหนึ่งของนิเวศพัฒนาปฏิบัติ หรือพัฒนาแบบยั่งยืน กล่าวคือการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักที่เปิดโอกาสให้ มีการใช้ทรัพยากรได้แต่ต้องไม่ให้คุณค่าทางนิเวศวิทยาสูญเสียไป หมายถึงว่า การนำทรัพยากรมาใช้นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติฟอกตัวเองฟื้นฟูตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าเกินความสามารถของธรรมชาติแล้วปัญหาของเสียมีมากเกินไปจนกลายเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อมก็จะมากตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5. การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นหลักการและแผนปฏิบัติให้ผู้บริหารใช้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มโครงการและดำเนินโครงการ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการสิ่งแวดล้อมมีกลไกที่กำกับกระบวนการและแผนงานการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนักบริหารสามารถจะทราบแนวคิดและแนวดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนดังกล่าวก่อนจึงนำไปตัดสินใจ

สรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมหมายถึง การดูแล ระวัง สงวน รักษา พัฒนา พื้นฟู การวางแผนการจัดสรร การใช้ทรัพยากรและการกระทำหรือ การดำเนิน การใด ๆ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กลุ่มบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเองในด้านต่าง ๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการน้ำ

(ปราโมทย์ ไหมกลัด, 2557) ได้ให้ความหมายสำหรับการจัดการน้ำไว้ดังนี้กระบวนการกรรมวิธี จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับจัดการหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป...ซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกันแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพันธ์กันในภาวะปัจจุบันเราต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำ โดยมีวิธีคิดและดำเนินงานหลายด้าน อย่างเป็นระบบเป็นองค์รวม มองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วค้นหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบครบวงจร ต้องมองว่าทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะน้ำ ดิน และทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ให้บังเกิดประโยชน์กับผู้คนแบบ “มุ่งถึงประโยชน์คนส่วนใหญ่” ในลุ่มน้ำเป็นหลัก นี่คือการจัดการน้ำแบบบูรณาการ

ส่วนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึงวิธีการบริหารจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้จักคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน ไม่เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือ

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลัก เน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานก่อน

มีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืนในการจัดการน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดคืออย่างบูรณาการและมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามา

จัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งในความหลากหลายของความรู้ต่าง ๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (น้ำในบรรยากาศ น้ำบนผิวดิน น้ำบาดาล) ร่วมกับ ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ (รวมสัตว์ป่าและพรรณพืช) ฯลฯ ภายในแต่ละลุ่มน้ำ (หรือเขตพื้นที่ที่กำหนด) จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยดังสาระสำคัญในการจัดการน้ำ ผู้เขียนขอแสดงเป็นตัวอย่าง ดังนี้

1. การจัดการน้ำ

การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ให้บูรณาการเกี่ยวกับน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตลุ่มน้ำ

เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำ...การขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม (น้ำเสีย) อย่างเป็นทางการให้ปัญหาบรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้นไป

มีเป้าหมายให้ทุก ๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์และพืช ฯลฯ มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตที่ดี มีความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนมีน้ำใช้อย่างยั่งยืนและทั่วถึง มีความยุติธรรม ปราศจากความขัดแย้ง ตลอดจนพัฒนาทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันไปด้วย

1. สำหรับการจัดการน้ำประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ

1.1 การจัดหา น้ำ เพื่อให้มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาต่าง ๆ

1.2 การจัดสรรและการใช้น้ำที่มีอย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม

1.3 การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร อนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำ

1.4 การบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เป็นเหตุทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

1.5 การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ

2. การจัดการน้ำควรต้องทำอย่างเป็นระบบในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ระบบนิเวศน์ที่นิยมใช้เป็นหลักในการจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ คือ “ระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำ” คำว่า “ลุ่มน้ำ” หมายถึงบริเวณหรือพื้นที่ที่อยู่ภายในเขตแนวสันปันน้ำ ที่ใช้เป็นแนวแบ่งเขตที่ฝนตกลงมาแล้วเกิดเป็นน้ำท่า กล่าวคือ หากมีฝนตกลง ณ บริเวณใดเกิดเป็นน้ำท่าไหลไปรวมกับน้ำท่าที่เกิดจากฝนตกที่บริเวณอื่นแล้วไหลไปโดยมีทางออกร่วมกัน ถือว่าพื้นที่ที่ฝนตกลงมานั้นทุกแห่งอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ทั้งนี้ พื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนมักเป็นพื้นที่ภูเขาสูง เรียกว่า “ต้นน้ำลำธาร” การที่นิยมใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากว่าพื้นที่ของแต่ละลุ่มน้ำมีระบบนิเวศน์ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วยทั้งสิ่งมีชีวิต เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า รวมถึงผู้คนและสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ ดิน แร่ อากาศ รวมถึงสิ่งต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยปกติแล้วภายในระบบ

นิเวศน์ของกลุ่มน้ำควรจะมีคุณสมบัติระหว่างสิ่งไม่มีชีวิตและมีชีวิต ที่ผู้คนสามารถอยู่อาศัยและดำรงชีพอย่างมีความสุขที่พอเพียงยั่งยืน

นอกจากพื้นที่ลุ่มน้ำจะเหมาะสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเหมาะสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย เพราะการพัฒนาหรือการทำกิจกรรมใด ๆ ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของอีกบริเวณหนึ่งในลุ่มน้ำเดียวกันได้ แต่ในทางปฏิบัติของทางราชการนั้นดูเหมือนว่าไม่นิยมใช้แนวทางดังกล่าวนี้ มักใช้เขตทางการปกครองเป็นขอบเขตในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมีความเคยชินและมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของเขตการปกครองเช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัดอยู่แล้ว และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันทีที่การใช้เขตทางการปกครองเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่สอดคล้องกับความจริงของระบบนิเวศน์ ตัวอย่างเช่น พื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจครอบคลุมหลายลุ่มน้ำ การพัฒนาหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนั้นจะไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันได้ทั้งหมด เพราะแต่ละลุ่มน้ำมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง นอกจากนี้ลุ่มน้ำหนึ่งอาจครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด การพัฒนาในพื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชากรของอีกจังหวัดหนึ่งได้ เนื่องจากจังหวัดเหล่านั้นอยู่ในระบบนิเวศน์ของกลุ่มน้ำเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการเหมาะสมและถูกต้องที่จะใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย

2. ปัญหาทรัพยากรน้ำในประเทศไทย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ที่สำคัญได้แก่

1. การขาดแคลนน้ำใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ
2. การเกิดน้ำท่วมทำความเสียหายแก่พื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมอุทกภัย
3. ปัญหาน้ำเสีย

โดยสรุปกล่าวได้ว่า ทุกภาคในประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำค่อนข้างใกล้เคียงกัน คือ ภาคเหนือ มีปัญหาการขาดแคลนน้ำบางพื้นที่และตามฤดูกาล หลายพื้นที่มีปัญหามากเนื่องจากอุทกภัย อันมีสาเหตุมาจากป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารถูกทำลายไปมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง เมื่อฝนไม่ตกและในฤดูแล้ง เพราะดินเป็นทรายจึงมีการระเหยและการซึมของน้ำลงในดินมากกว่าภาคอื่น ส่วนหน้าฝนก็มักเกิดอุทกภัยตามบริเวณพื้นที่ลุ่มสองฝั่งลำน้ำในลุ่มน้ำต่าง ๆ หลายลุ่มน้ำ ซึ่งนับเป็นปัญหาของภูมิภาคนี้ที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน

ภาคกลาง ต้องการน้ำใช้ทำการเกษตรจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง ในหน้าฝนมักเกิดอุทกภัยตามบริเวณที่ลุ่มของลุ่มน้ำเจ้าพระยาในเขตหลายจังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานคร อีกทั้งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง มีปัญหาด้านคุณภาพน้ำเป็นน้ำเสียซึ่งนับว่ามี

ความรุนแรงมากขึ้นทุกปี

ภาคตะวันออก ปัญหาหลักคือการขาดแคลนน้ำในแหล่งชุมชนริมฝั่งทะเลที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและย่านนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ภาคใต้ มีปัญหาขาดแคลนน้ำบางท้องที่ ปัญหาคุณภาพน้ำจากดินเปรี้ยวและน้ำเค็มปัญหาเรื่องน้ำที่สำคัญของภาคนี้ คือการเกิดน้ำท่วมฉับพลันที่อาจเกิดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ เนื่องจากฝนที่ตกชุกและป่าไม้ต้นน้ำลำธารถูกบุกเบิกทำลายไปมากนั่นเองสภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว กล่าวได้ว่ามีสาเหตุใหญ่อยู่ 2 ประการคือ เกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ก่อมีหลายรูปแบบ อีกสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องที่และความวิปริตผันแปรของฝนที่ตกในฤดูต่าง ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุม

3. ปัญหาการจัดการน้ำของไทย

ปัญหาการจัดการน้ำที่กล่าวถึงนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ กล่าวได้ว่าสำหรับประเทศไทยเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ยากต่อการแก้ไข ดังตัวอย่างของปัญหาขอกล่าวถึงพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

1. ในแต่ละลุ่มน้ำมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเข้ามามีบริหารงานเกี่ยวข้องกับน้ำเฉพาะด้านมากมาย ทำให้วิธีการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานไม่ประสานและไม่มีความต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาความต้องการน้ำและการจัดสรรน้ำ การจัดหาหรือการพัฒนา และการอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยหลักการที่จะให้การจัดการน้ำในลุ่มน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีข้อมูลและองค์การรองรับสำหรับการจัดการเฉพาะในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ภายในลุ่มน้ำ ซึ่งมีการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง มีการควบคุม การพัฒนา การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การจัดการอย่างเป็นระบบภายในลุ่มน้ำที่มีความชัดเจนนี้ จะสามารถลดความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์และจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการกำหนดจากบนลงล่างหรือมีการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานจากส่วนกลางเป็นหลักหรืออาจจากผู้มีอำนาจทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยคาดว่าเมื่อมีการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ แล้ว ไม่เป็นการก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน และอื่น ๆ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่บางโครงการไม่ได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้าที่แท้จริงการประเมินโครงการ การวางแผนดำเนินการที่หน่วยงานส่วนกลางจัดทำขึ้นหรืออาจเป็นความต้องการของนักการเมืองท้องถิ่นนั้นนอกจากประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้รับประโยชน์ที่แท้จริง หรือไม่ใช่ว่าความต้องการที่แท้จริงแล้ว หลายโครงการยังเกิดความขัดแย้งกับชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียอันเนื่องมาจากการเกิดผลกระทบกับเขา

ทั้งหลายที่หน่วยงานมักไม่มีคำตอบว่าจะเยียวยาแก้ไขได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทบกับสิทธิของชุมชนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรน้ำและทรัพยากรต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

3. ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วมและอุทกภัย และการลดลงของคุณภาพน้ำนั้น ที่ยังก่อความเดือดร้อนไปทั่วนี้ กล่าวได้ว่าล้วนมาจากปัญหาเรื่องการจัดการทั้งสิ้น ถือเป็นปัญหาในรูปแบบการบริหารจัดการที่ผิดพลาด เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำของไทยทุกยุคสมัยเป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ไม่เป็นในลักษณะบูรณาการกัน ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงสถาบันหรือองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการน้ำ จึงก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในด้านการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดระยะยาวและทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการบริหารจัดการกันใหม่

4. เนื่องด้วยกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้าง ๆ ว่า ทรัพยากรน้ำเป็นของไทยทุกคน จึงเป็นการเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้อย่างเสรี นับเป็นต้นเหตุให้เกิดการใช้ที่ด้อยประสิทธิภาพ จึงถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องรู้จักประหยัดในการใช้น้ำ ไม่ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังต้องระวังในเรื่องสิทธิของผู้ใช้ทรัพยากรน้ำว่าต้องได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกันอีกด้วย...แต่ปัญหาสำคัญคือเราจะสามารถจัดการให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างไร

5. ปัจจุบันเมื่อถกกันว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของบุคคลหนึ่ง บุคคลใดโดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำได้โดยเสรี การที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของอย่างแน่ชัดเช่นนี้ ทำให้น้ำแทบไม่มีราคาตลาดแต่มีมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการที่ต้องจัดการให้เหมาะสมและรัดกุมมากขึ้น

ประการแรก เมื่อเป็นภาระของรัฐที่ต้องเข้าไปดำเนินการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำรูปแบบต่าง ๆ และระบบการจัดสรรน้ำเองซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงมากในการลงทุน แต่ผลของการจัดการโดยรัฐนี้มักไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรทั้งในแง่เศรษฐศาสตร์ และด้านสังคมที่ยังไม่สามารถแก้ความขาดแคลนน้ำของผู้คนให้หมดไปอย่างยุติธรรมและทั่วถึงตามที่มุ่งหวังได้ จึงเป็นเรื่องที่รัฐต้องมีการปฏิรูปการจัดการน้ำให้เหมาะสมต่อไป

ประการต่อมา เมื่อความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคชุมชน ประกอบกับสภาวะฝนแล้งส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำทั้งในเมืองและชนบท ทำให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ จึงเริ่มมีการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน โดยการเข้าไปแสดงสิทธิในการใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ผู้ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมีความต้องการใช้น้ำมากที่สุดอาจไม่ได้ใช้น้ำมากเท่าที่ต้องการ เช่น ชุมชนชนบทต่าง ๆ และผู้ประกอบการเกษตรแต่น้ำกลับตกเป็นของผู้ที่เข้าถึงได้ก่อนเพราะความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ทางการเงินหรือทางเทคโนโลยี ได้แก่ ผู้คนในสังคมเมือง กลุ่มอุตสาหกรรมและกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งมักแย่งชิงทั้งทางตรง

และโดยอ้อม โดยมีได้คำนึงถึงสิทธิในน้ำของชุมชนซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับทรัพยากรมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแต่อย่างใด และภาครัฐเองทุกครั้งที่เกิดวิกฤตการณ์น้ำขาดแคลนน้เช่นนี้ที่ผ่านมาก็มักใช้อำนาจรัฐทุกระดับเข้าไปจัดการมุ่งแก้ปัญหาให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมกลุ่มธุรกิจมิให้เกิดความขาดแคลนเป็นลำดับแรก โดยมีได้คำนึงถึงสิทธิของชุมชนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใดเสมอ

4. กลยุทธ์การจัดการน้ำที่เหมาะสม

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แม้ว่ารัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านั้นและได้หาทางแก้ไขมาโดยตลอด แต่ปรากฏว่าปัญหาต่าง ๆ ทั้งหลายก็ยังมีอยู่อย่างเดิมและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็พยายามดำเนินแก้ไขปัญหาโดยมีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่การดำเนินการส่วนใหญ่ของแต่ละหน่วยงานแม้จะมีหลักการที่จะดำเนินการโครงการร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ ปรากฏว่าทำงานเป็นแบบเอกเทศและขาดการประสานงานกันอย่างจริงจัง นอกจากนี้การแก้ไขปัญหามักดำเนินการด้วยความเร่งรีบเพราะมุ่งสร้างผลงานเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐเป็นหลัก จึงมักกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์จากส่วนกลางซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีผลทำให้การวางแผนและการดำเนินการแก้ไขปัญหามิประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิณฉัตร ปะโคทัง (2549 : 135 – 137) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโดยใช้ เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากบุคคลหลักจำนวน44คน เลือกกลุ่มตัว อย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยใช้ วิธีการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตและจดบันทึก พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานการมีส่วนร่วมแบบเครือข่าย ผู้ปกครองนักเรียนการมีส่วนร่วมในการระดมทุน และการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยทั้ง5 กลุ่มมีความเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน รูปแบบที่เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น ประการ คือ การระดมความคิด การร่วมวางแผน การร่วมลงมือทำการร่วม5ติดตามประเมินผล และการรับประโยชน์ร่วมกัน

ประมวล เสติ (2549 : 280) ได้ศึกษารูปแบบและเงื่อนไขของการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านเพื่อการทำนาในภาวะวิกฤติของชุมชนลุ่มน้ำชี พบว่า ชุมชนที่มีภาวะวิกฤติน้ำท่วม จะมีการปรับตัว

เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น เช่น รถไถนา ปู๋ยเคมี เป็นต้น

ทรงคุณ จันทจร (2549 : 58-162) ได้วิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่โดยการพึ่งพิงธรรมชาติ กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงมีความเชื่อเรื่องผีในการดูแลทรัพยากรที่อาจลงโทษผู้ล่วงเกินต่อผีและมีความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนา ชาวกะเลิงมีองค์ความรู้ของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการเก็บของป่าล่าสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ การนำไม้จากป่ามาสร้างที่อยู่อาศัย การทำไร่หมุนเวียน การทำนา การทำฝาย กั้นน้ำ และการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำของชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ สำหรับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านใช้วิธีผ่านทางพิธีกรรม ผ่านการให้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านหลักคำสอนในพุทธศาสนา ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านนิทานพื้นบ้าน ผ่านการลองผิดลองถูก ผ่านจารีตกฎเกณฑ์ ข้อห้ามและผ่านการใช้แอบจดจำและแอบปฏิบัติที่เรียกว่า ครูพักลักจำ ซึ่งทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของชุมชนกะเลิง

แสวงชัย วรรณเสถียร (2549 : 88) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามคลองแม่ข่า เทศบาลนครเชียงใหม่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน วิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และระบุปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการสิ่งแวดล้อมคลองแม่ข่า และเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากประชาชนที่อาศัยบริเวณคลองแม่ข่า จำนวนทั้งสิ้นคนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม 200 คลองแม่ข่า และปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมคลองแม่ข่า โดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแบบต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าสถิติ One Way ANOVA

ธีระพงษ์ สิทธิโคตร (2550 : 97-105) ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำสงคราม : กรณีศึกษาบทบาทขององค์กรภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร พบว่า แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีโครงการที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำ ปัจจัยด้านเพศ อายุ การศึกษา รายได้ ไม่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ

มณฑิยา บุญช้างเผือก และคณะ (2550 : 160 – 161) ได้ ศึกษาเป้าหมายและแนวทางการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม พบว่า แนวทางสำคัญต้องทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยหันมาทบทวนประสบการณ์และสิ่งดีของชุมชนเพื่อให้ ชาวชุมชนบทได้ สัมผัสความสำเร็จ แม้ว่าจะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ตามแต่เป็นการทำให้

ชาวชุมชนบทสามารถเข้าถึงเหตุและอธิบายผล เพื่อนำไปสู่การประเมินตนและการสร้างภูมิคุ้มกัน จากประสบการณ์และกิจกรรมที่เป็นบทเรียนที่ทางชุมชนได้

ไกรสร เพ็ญสกุล (2551 : 465 – 466) ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยภายในมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ ระดับสูงมาก ($r=0.928$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยภายนอก มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ ระดับสูงมาก ($r=0.931$) กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในแผนพัฒนาท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน ผู้มีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกเทศบาลและข้าราชการส่วนท้องถิ่น จากการวิจัยนี้ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองชะอำ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Charoenmuang (1994 : 1) ได้วิจัย การจัดสรรน้ำ พบว่า องค์กรชาวบ้านมีความอ่อนแอลง ในการจัดการน้ำและเกิดความขัดแย้งกันมากขึ้นในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน อันเนื่องจากการย้าย เข้ามาอยู่ในเมือง และคนเหล่านี้ไม่ได้สนใจต่อกฎหมายและระบบการใช้น้ำ และในชุมชนระดับหมู่บ้านได้มีคนเข้ามาอยู่ใหม่เช่นกันซึ่งคนเหล่านี้ก็ได้ยึดจารีตของชุมชน ความเข้มแข็งของ องค์กรชาวบ้านที่มีอยู่จึงเริ่มถูกกัดกร่อนให้อ่อนแอลงทีละเล็กละน้อย และระบบการจัดสรรน้ำในปัจจุบัน คือ การปล่อยให้ผู้มีเทคโนโลยีสูงกว่า ผู้มีกำลังทรัพย์มากกว่า ผู้มีแรงงาน ตลอดจนผู้มีอำนาจ การเมืองท้องถิ่นมากกว่าเป็นผู้ได้น้ำ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านความมีประสิทธิภาพการใช้น้ำ

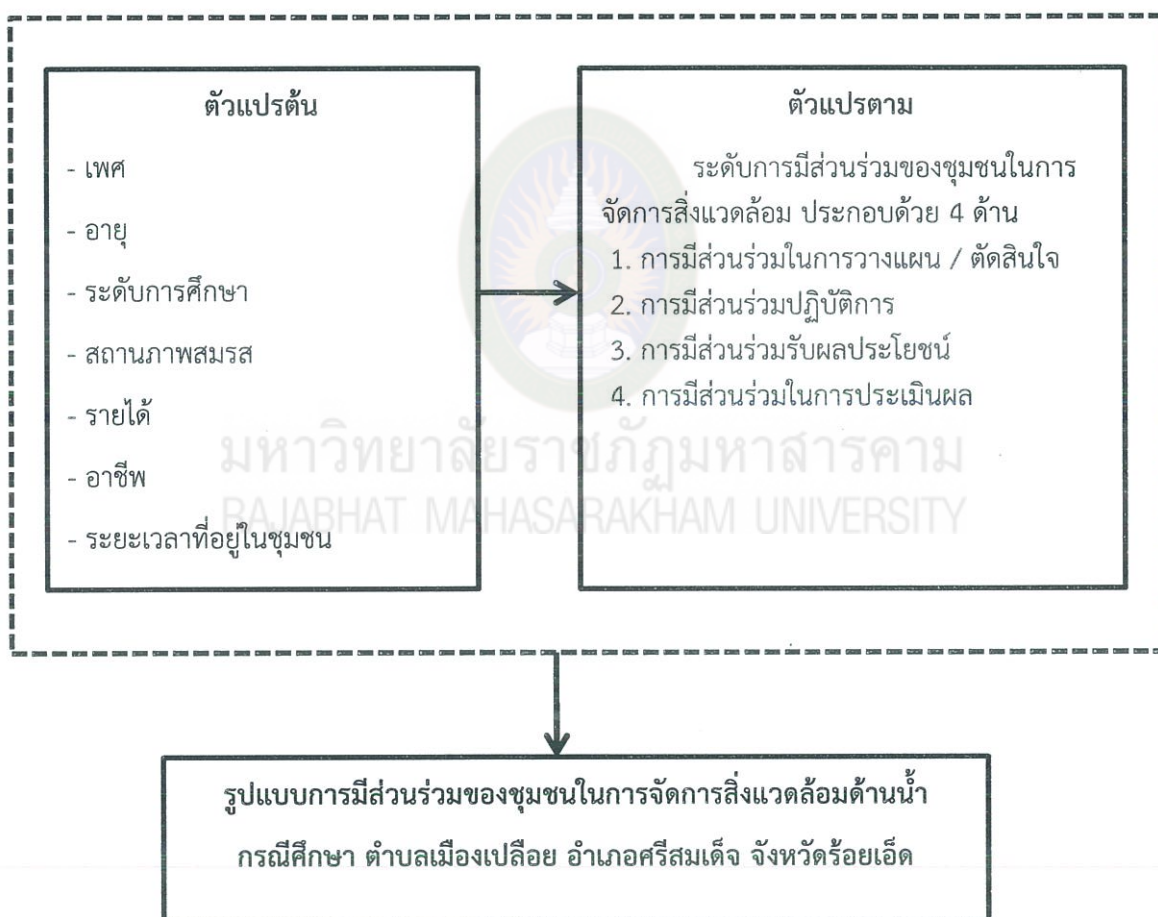
Kangalawe และ Liwenga (2005 : 968 - 975) ได้ศึกษาถึงการดำรงชีพในพื้นที่ชุ่มน้ำของหุบเขา Kilombero ประเทศแทนซาเนีย พบว่า การพัฒนาการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ ต้องการสหสาขาวิชาชีพ และการบูรณาการ เพื่อประเมินข้อจำกัดในส่วนต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม การใช้พืชพรรณตามธรรมชาติ แหล่งน้ำ การประมง เป็นต้น

Noemdoe และคณะ (2006 : 771 - 778) ได้ศึกษาการรับรู้ถึงความขาดแคลนน้ำกรณีศึกษาจากชุมชนเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในประเทศแอฟริกาใต้ พบว่า เกิดการขาดแคลนทุนทางสังคม

โดยเฉพาะความเชื่อมั่นจากรัฐบาลและคนท้องถิ่นที่มาทำงานร่วมกัน เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตและความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำ การร่วมมือในการฟื้นฟูทรัพยากรอาจจะเป็นหนทางเดียวในการสร้างทุนทางสังคมและขับเคลื่อน IWRM ได้

Gutierrez (2007 : Abstract) ได้ศึกษาการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศบราซิล ในมิติระหว่างความรู้และการเมือง พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น ถ้ากระบวนการปฏิรูปดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีทักษะทางการเมือง จะเกิดพรรคการเมืองที่ไม่คาดหมายมาก่อน ซึ่งให้ความช่วยเหลือหรือคัดค้านต่อการปฏิรูป

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ
องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเปลือย
ประกอบด้วย บ้านเมืองเก่า บ้านป่าเม้าเหนือ บ้านป่าเม้าใต้ บ้านท่าแร่ บ้านดงเมือง บ้านไม้ล้า
บ้านเมืองเปลือย และบ้านเหล่าดอนไฮ จำนวน 3,065 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการ
คำนวณตามสูตรของ Taro Yamane ที่ ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้พัฒนาสูตรขึ้นมาเพื่อใช้ในการ
คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

e คือ ความคาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่าง

N คือ ขนาดของประชากร

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จากสูตรการคำนวณ

$$n = \frac{3,065}{1 + 3,065(0.05)^2}$$

$$n = \frac{3,065}{1 + 3,065 (0.0025)}$$

$$n = \frac{3,065}{1 + 7.6625}$$

$$n = \frac{3,065}{8.6625}$$

$$n = 353.82$$

$$n = 354$$

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน

ลำดับ	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านเมืองเก่า	370	43
2	บ้านป่าเม้าเหนือ	544	63
3	บ้านป่าเม้าใต้	561	65
4	บ้านท่าแร่	199	23
5	บ้านดงเมือง	476	55
6	บ้านไม้ล้าม	280	32
7	บ้านเมืองเปลือย	378	44
8	บ้านเหล่าดอนไฮ	257	29
	รวม	3,065	354

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน/ตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์และด้านการติดตามประเมินผล จำนวน 15 ข้อ โดยแบบสอบถามเป็นมาตราประมาณค่าตามแบบของลิเคิร์ต (Likerts) แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อ ดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
3	คะแนน	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์โดยใช้ คะแนนเฉลี่ยตามแนวทางดังต่อไปนี้ (ดวงเดือน จุลกรานต์, 2548 อ้างใน ชีระดา ภิญญู, 2550)

ระดับคะแนนตั้งแต่ 4.21-5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

ระดับคะแนนตั้งแต่ 3.41-4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมมาก

ระดับคะแนนตั้งแต่ 2.61-3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง

ระดับคะแนนตั้งแต่ 1.81-2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อย

ระดับคะแนนตั้งแต่ 1.00-1.81 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในอนาคต

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ศึกษา นิยาม ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เขียนนิตยสารมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 4 ด้านดังนี้

3.1 ด้านการวางแผน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วม ในการวางแผน การเข้าร่วมประชุม หรือจัดทำโครงการ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่างๆ และร่วมตัดสินใจในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนและการจัดการผ่านที่ประชุมหรือคณะทำงาน เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาด้านน้ำ ได้แก่ การเสนอ ความคิดเห็นต่อที่ประชุมในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชน เป็นต้น

3.2 ด้านการปฏิบัติการ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่การร่วมลงมือปฏิบัติ หรือสละทรัพยากรและแรงงานในการจัดการ สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาด้านน้ำร่วมมือกับเจ้าหน้าที่

3.3 ด้านการรับประโยชน์ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

3.4 ด้านการประเมินผล หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ร่วมตรวจสอบเอกสาร พบข้อบกพร่องของโครงการและเสนอต่อคณะกรรมการการร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นการเข้าร่วมติดตามการดำเนินงานของโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เป็นต้น

4. สร้างแบบวัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 4 ด้าน และสื่อที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

5. นำแบบสอบถามที่นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านทำการตรวจสอบความถูกต้อง

5.1 อาจารย์ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.2 อาจารย์ดิษยพงษ์ หกสุวรรณ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5.3 อาจารย์วีรดา พลาศรี อาจารย์ประจำสาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เพื่อให้ตรวจสอบข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรในชุมชนเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน

7. นำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาคณาจารย์ ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือน เมษายน 2559
2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขั้นตอนการตอบแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจ หลังจากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างลงมือตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง
3. นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่และร้อยละ
2. การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม
3. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเป็ลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05
4. การวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้การพรรณนาความเรียง เป็นคำถามปลายเปิด

บทที่ 4 ผลการวิจัย

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนประชาชนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ดังตารางที่ 4.1

ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป		N =354	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	168	47.5
	หญิง	186	52.5
อายุ	10 - 20 ปี	13	3.7
	21 - 30 ปี	34	9.6
	31 - 40 ปี	75	21.2
	41 - 50 ปี	104	29.4
	51 - 60 ปี	96	27.1
	60 ปีขึ้นไป	32	9.0
สถานภาพ	โสด	51	14.4
	สมรส	274	77.4
	หม้าย	26	7.3
	แยกกัน	3	0.8
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	192	54.2
	มัธยมต้น	75	21.2
	มัธยมปลาย/ปวช.	60	16.9
	อนุปริญญา/ปวส.	15	4.2
	ปริญญาตรี	11	3.1
	สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.3
อาชีพ	เกษตรกร	256	72.3
	ค้าขาย	18	5.1
	รับจ้างทั่วไป	32	9.0
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	34	9.6
	อื่นๆ ระบุ.....	14	4.0

ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	N = 354	
	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	132	37.3
5,001-10,000 บาท	156	44.4
10001-15000 บาท	39	11.0
15001-20,000 บาท	20	5.6
มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป	7	2.0
ระยะเวลาที่ท่านอยู่ในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้		
ต่ำกว่า 6 ปี	1	0.3
6-10 ปี	1	0.3
11-15 ปี	9	2.9
16-20 ปี	48	13.6
มากกว่า 20 ปี	295	83.3

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.5) มีอายุในช่วงระหว่าง 41 – 50 ปี (ร้อยละ 29.4) มีสถานภาพการสมรส (ร้อยละ 77.4) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 54.2) มีอาชีพเกษตรกรกรรม (ร้อยละ 72.3) มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 44.4) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 83.3)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ดังตารางที่ 4.2 – 4.6

ตาราง 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมของตำบลเมืองเปลือยในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
จำแนกตามรายด้าน และโดยภาพรวม

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{x}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1	การตัดสินใจ/วางแผน	3.09	0.93	ปานกลาง
2	การปฏิบัติ	3.21	0.89	ปานกลาง
3	การรับผลประโยชน์	3.58	0.98	มาก
4	การติดตามและประเมินผล	2.98	0.97	ปานกลาง
	โดยรวม	3.21	0.94	ปานกลาง

จากตาราง 4.2 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.21 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ย 3.58 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน	$\bar{x}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ท่านมีส่วนร่วมประชุมวางแผนการจัดการน้ำและคุณภาพน้ำของชุมชน	3.20	0.881	ปานกลาง
2	ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์น้ำและการจัดการคุณภาพน้ำของชุมชน	3.09	0.916	ปานกลาง
3	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการจัดการน้ำ	3.06	0.917	ปานกลาง
4	ท่านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการระดับหมู่บ้านในการจัดทำโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับหมู่บ้านทุกแห่งในตำบลเมืองเปลือย	3.03	1.043	ปานกลาง
โดยรวม		3.09	0.939	ปานกลาง

จากตาราง 4.3 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เข้าร่วมประชุมวางแผนการจัดการน้ำและคุณภาพน้ำของชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.20 อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	$\bar{x}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการน้ำ	3.29	0.893	ปานกลาง
2	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำ	3.18	0.906	ปานกลาง
3	ท่านแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการน้ำของชุมชน	3.16	0.879	ปานกลาง
โดยรวม		3.21	0.892	ปานกลาง

จากตาราง 4.4 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ได้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการน้ำ ($\bar{X} = 3.29$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองเพื่อทำการเกษตร	3.88	0.915	มาก
2	ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในการเลี้ยงกบเลี้ยงปลาในกระชัง	2.88	1.208	ปานกลาง
3	เป็นแหล่งน้ำในการเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย	3.83	0.881	มาก
4	เป็นแหล่งในการจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภค	3.73	0.937	มาก
	โดยรวม	3.58	0.985	มาก

จากตาราง 4.5 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองเพื่อทำการเกษตร ($\bar{X} = 3.88$) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่อระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	การมีส่วนร่วมในการติดตามผล	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการน้ำในชุมชน	3.00	0.971	ปานกลาง
2	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานภายนอก	2.95	0.981	ปานกลาง
3	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	3.03	0.972	ปานกลาง
4	ท่านเข้าร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ	2.94	1.012	ปานกลาง
	โดยรวม	2.98	0.970	ปานกลาง

จากตาราง 4.6 พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย ด้านการติดตามผลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=2.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ($\bar{X}=3.03$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ดังตารางที่ 4.7 – 4.12

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วม	เพศ				T	P-value	
	ชาย		หญิง				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
1	การตัดสินใจ/วางแผน	3.20	.871	2.99	.891	2.168	.803
2	การปฏิบัติ	3.28	.814	3.14	.852	1.558	.865
3	การรับผลประโยชน์	3.65	.760	3.51	.759	1.798	.995
4	การติดตามและประเมินผล	3.02	.940	2.93	.951	.865	.562
	โดยรวม	3.29	.749	3.14	.748	1.806	.994

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

จากตาราง 4.7 พบว่า ประชาชนตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเพศต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำไม่แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วม	อายุ												F	P
	10 - 20 ปี		21 - 30 ปี		31 - 40 ปี		41 - 50 ปี		51 - 60 ปี		60 ปีขึ้นไป			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. การตัดสินใจ/ วางแผน	2.50	.984	3.00	.885	3.21	.721	3.09	.756	3.07	.977	3.19	1.209	1.640	.149
2. ด้านการปฏิบัติ	2.69	.775	3.08	.861	3.35	.669	3.24	.744	3.17	.890	3.19	1.184	1.683	.138
3. ด้านการรับ ผลประโยชน์	3.21	.951	3.28	.933	3.66	.640	3.65	.745	3.60	.688	3.53	.935	2.049	.071
4. ด้านการติดตาม ประเมินผล	2.38	1.003	2.92	1.059	3.09	.842	2.97	.816	2.96	.990	3.07	1.223	1.337	.248
โดยรวม	2.69	.752	3.07	.846	3.32	.584	3.24	.640	3.20	.793	3.25	1.080	1.894	.095

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.8 พบว่าประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมี การมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.9 ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพ

	สถานภาพ										F	P
	โสด		สมรส		หม้าย		แยกกันอยู่		S.D.	S.D.		
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.				
1 ด้านการตัดสินใจ/วางแผน	2.92	.927	3.16	.872	2.73	.848	2.75	1.089	2.812	.039		
2 ด้านการปฏิบัติ	3.01	.861	3.27	.825	2.89	.809	3.00	.881	2.855	.037		
3 ด้านการรับผลประโยชน์	3.30	.907	3.64	.725	3.43	.763	3.83	.381	3.337	.020		
4 ด้านการติดตามประเมินผล	2.91	1.036	3.02	.937	2.68	.829	2.91	1.010	1.101	.349		
โดยรวม	3.04	.836	3.27	.732	2.93	.701	3.13	.721	2.724	.044		

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.9 พบว่าประชาชนที่มีสถานภาพแตกต่างกันมี การมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วม	ระดับการศึกษา										F	P
	ประถมศึกษา		มัธยมต้น		มัธยมปลาย/ปวช.		อนุปริญญา/ปวส.		ปริญญาตรี			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1 ด้านการตัดสินใจ/ วางแผน	3.02	.908	3.08	.804	3.41	.828	3.08	.869	2.70	1.03	2.935	.021
2 ด้านการปฏิบัติ	3.16	.859	3.23	.699	3.41	.842	3.06	.944	2.91	.986	1.557	.185
3 ด้านการรับ ผลประโยชน์	3.58	.749	3.64	.718	3.59	.726	3.18	1.054	3.47	.973	1.198	.311
4 ด้านการติดตาม ประเมินผล	2.88	.952	2.98	.812	3.33	.871	3.06	1.204	2.58	1.249	3.292	.011
โดยรวม	3.16	.762	3.23	.641	3.44	.718	3.10	.940	2.92	.965	2.184	.070

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่ 4.10 พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วม	อาชีพ										F	P
	เกษตรกรรม		ค้าขาย		รับจ้างทั่วไป		รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ		อื่น ๆ			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1 ด้านการตัดสินใจ/ วางแผน	3.15	.912	2.73	.638	2.75	.560	3.46	.835	2.39	.738	6.213	.000*
2 ด้านการปฏิบัติ	3.25	.856	2.98	.779	2.89	.564	3.49	.837	2.64	.576	4.404	.002*
3 ด้านการรับ ผลประโยชน์	3.59	.755	3.58	.776	3.57	.739	3.63	.761	3.14	.907	1.224	.300
4 ด้านการติดตาม ประเมินผล	3.02	.936	2.63	.777	2.61	.745	3.44	1.017	2.26	.851	6.273	.000*
โดยรวม	3.25	.763	2.98	.613	2.96	.516	3.50	.770	2.60	.615	5.334	.000*

*มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.11 พบว่าประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมี การมีส่วนร่วมโดยรวมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเป็ล้อย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามรายได้ ต่อเดือน

	รายได้ต่อเดือน												F	P
	น้อยกว่า 5,000		5,001 – 10,000		10,001 – 15,000		15,001 – 20,000		มากกว่า 20,000		S.D.	S.D.		
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.				
1 ด้านการตัดสินใจ/ วางแผน	2.86	.977	3.20	.815	3.12	.751	3.70	.656	3.00	.790	5.327	.000*		
2 ด้านการปฏิบัติ	3.03	.912	3.29	.781	3.20	.763	3.76	.530	3.00	.769	4.464	.002*		
3 ด้านการรับ ผลประโยชน์	3.44	.829	3.70	.707	3.56	.677	3.58	.624	3.53	1.140	2.068	.085		
4 ด้านการติดตาม ประเมินผล	2.73	.974	3.05	.889	3.18	.889	3.68	.798	2.71	.994	6.111	.000*		
โดยรวม	3.01	.807	3.31	.690	3.27	.669	3.68	.644	3.06	.789	5.198	.000*		

*มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.12 พบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมี การมีส่วนร่วมโดยรวมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเป็ล้อย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน

การมีส่วนร่วม	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน										F	P
	6 - 10 ปี		11 - 15 ปี		16 - 20 ปี		มากกว่า 20 ปี		F	S.D.		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.				
1 ด้านการตัดสินใจ/วางแผน	3.50	2.121	2.97	.775	2.87	.745	3.13	.901	1.343	.260		
2 ด้านการปฏิบัติ	3.50	2.121	3.18	.529	2.95	.703	3.24	.851	1.753	.156		
3 ด้านการรับผลประโยชน์	3.50	2.121	3.36	.875	3.44	.830	3.60	.739	.918	.432		
4 ด้านการติดตามประเมินผล	3.50	2.121	3.02	.642	2.71	.901	3.01	.950	1.587	.192		
โดยรวม	3.50	2.121	3.13	.667	3.00	.655	3.25	.756	1.666	.174		

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.13 พบว่าประชาชนที่มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกันมี การมีส่วนร่วมและรายด้านในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
5. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชน ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.5) มีอายุในช่วงระหว่าง 41 – 50 ปี (ร้อยละ 29.4) มีสถานภาพการสมรส (ร้อยละ 77.4) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 54.2) มีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 72.3) มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 44.4) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 83.3)

2. ปัจจัยโดยรวมและรายด้าน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.58$) อยู่ในระดับมาก

3. ประชาชนเมืองเปลือยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน แตกต่างกัน การศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ มีพฤติกรรมโดยรวมและรายด้านในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาการอภิปรายผลไว้ดังนี้

1. ปัจจัยโดยรวมและรายด้านทุกด้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการปฏิบัติ ด้านการตัดสินใจ/วางแผน และด้านการติดตามประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมมากกว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับสุชาติ พึ่งสาย (2546 : 53) ได้ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาชน ตำบลบ้านคลองสวน อำเภอสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ความรู้ ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นอยู่ระดับดี การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ระดับความรู้ ความเข้าใจกับระดับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของประชาชนมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ระดับความรู้ ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กัน และระดับเจตคติต่อสิทธิหน้าที่กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนน้อย ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาและการทำงานในส่วนต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ควรดูแลรักษาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้อยู่ในสภาพดี การบริการที่มีคุณภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น จะต้องเกิดความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ ในขั้นตอนการค้นหา ปัญหาการตัดสินใจ

ดำเนิน ประเมินผล และการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทาง
 ธรรมชาติ วิถีชีวิต การสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
 การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และการออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการต้องมาจากความ
 ต้องการของชุมชน แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์และการรักษา
 ทรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่าย และรัฐให้การสนับสนุน
 พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการวิจัยติดตามประเมินผล ซึ่งเชื่อมกับ เอกชนรงค์ ขวดแก้ว (2550 : 70)
 ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม บ้านสันทรายพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ผล
 การศึกษาพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมบ้านสันทรายพัฒนาได้แก่ ปัญหาขยะที่เกิดจากการอุปโภค
 บริโภค และการประกอบอาชีพ ปัญหาน้ำท่วมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ดังนั้น
 ชาวบ้านพร้อมด้วยแกนนำคนสำคัญของหมู่บ้านก็พยายามที่จะร่วมแรงร่วมใจกันช่วยแก้ปัญหา
 สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน โดยมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการ
 ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมประเมินผล ซึ่งทุกขั้นตอนมีการประสานงาน
 ระหว่างชาวบ้านแกนนำ และกลุ่มทางสังคมในหมู่บ้าน ส่วนลักษณะการเข้าร่วมนั้น พบว่า
 กิจกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการทำกันในระดับหมู่บ้าน เพราะการทำให้หมู่บ้านดู
 สะอาด ร่มรื่น เรียบร้อย มีความเป็นอยู่ดีขึ้น และความสามัคคีปรองดองกันในหมู่บ้าน สำหรับ
 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่ม แกนนำที่เข้มแข็งมีความสามารถ และ
 ความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก ล้วนมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
 การจัดการสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน

2. ประชาชนเมืองเปลือยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน
 และระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน แตกต่างกัน การศึกษากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ
 มีพฤติกรรมโดยรวมและรายด้านในกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง
 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรสุธินันท์ (2557 : 126) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี พบว่าการมีส่วนร่วม
 ของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก
 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสีย
 ของชุมชนคลอง ๕ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และ
 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลอง ๕ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และประชาชนที่มีอายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัย
 อยู่ในชุมชนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเสียของ
 ชุมชนคลอง ๕ อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถสะท้อนภาพการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน การปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ของประชาชนในตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการตัดสินใจ/วางแผน ให้ประชาชนในชุมชนได้มีการปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการจัดการคุณภาพน้ำในพื้นที่และโครงการต่าง ๆ
2. ด้านการปฏิบัติ ควรติดต่อวิทยากรเพื่อให้การอบรมเสริมความรู้ ความเข้าใจด้านการพัฒนาแก่คนในชุมชนให้มากขึ้น
3. ด้านการรับผลประโยชน์ ในประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการจัดการน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. ด้านการติดตามประเมินผล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลความก้าวหน้าการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำในชุมชนได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของชุมชนต่างๆ
  2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบและนโยบายของการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของชุมชนต่าง ๆ
  3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้สภาพปัญหาและการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของชุมชนต่าง ๆ
  4. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการหรือวิธีการที่ไม่กระทบกับสิ่งแวดล้อม
- ผู้ที่มีความสนใจศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล อาจเลือกศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบภาพรวมได้ ตลอดจนเลือกศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพิ่มเติมจากที่ได้ศึกษาไว้แล้วในงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมภาษาไทย

- กรมการปกครอง. (2542). กฎหมายระเบียบและข้อบังคับองค์การบริหารส่วนตำบล รวมฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กรมอนามัย. (2550). โครงการรูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการกิจกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. ค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2558. จาก <http://psdg.anamai.moph.go.th/>
- กรณีกา ชมดี. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษา เฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2544). การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โกวิท พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. เอกสารโรเนียว การบรรยายหลักสูตรสารวัตรสืบสวน. กองบัญชาการตำรวจนครบาล.
- ไกรสร เพ็งสกุล. (2551). ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารทรัพยากรน้ำ . กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรน้ำ.
- จันทวัน เบ็ญจวรรณ. (2558). ความสำคัญทรัพยากรน้ำ. ค้นเมื่อ วันที่ 10 ตุลาคม 2558. จาก http://human.tru.ac.th/elearning/Human%20Being/human-detail3_6.html.
- ฉัตรวิตร ปะโคทั้ง. (2549). ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม, กาลสินธุ์ : ประสานการพิมพ์. _____ . การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- ธีระพงษ์ สิทธิโคตร. (2550). แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มน้ำสงคราม : กรณีศึกษาบทบาทขององค์กรภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.

- ประมวล เสดติ. (2549). เทคโนโลยีพื้นบ้านเพื่อการทำนาในภาวะวิกฤติของชุมชนลุ่มน้ำชี.
วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปราโมทย์ เข้มกลัด. (2557). ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย. ค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2558. จาก
<http://thaipublica.org/2014/03/water-management-solutions>.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ.(2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพบุลย์ ชาวสวนศรีเจริญ. (2542). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้ชุมชนของสมาชิก
กลุ่มสตรีตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เพิ่มศักดิ์ มกราริรมย์. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดป่า กรอบคิด ข้อจำกัดและ
การวิเคราะห์ทางเลือก.ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูประบบ
ราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยาเป็น เรื่องจรูญศรี. (2553). ความหมายสำหรับทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร.ค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2558
จาก <http://www.kroobannok.com/39253>
- มณฑิธร บุญช้างเผือก และคณะ. (2550). ศึกษาเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนารูปแบบ
เศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน บ้านป่าสักงาม. กรุงเทพฯ : กองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- มุขिता แดงกล้าหาญ. (2555). ความสำคัญของทรัพยากรน้ำ. ค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2558, จาก
<https://www.gotoknow.org/posts/477925>.
- ไมตรี อินทุสุต. (2550). อีกมติหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย:
รองผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี. กรุงเทพมหานคร ฯ : มปป.
- ศุภย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดร้อยเอ็ด. (2552). แหล่งน้ำที่สำคัญจังหวัดร้อยเอ็ด. ค้นวันที่ 6
ตุลาคม 2558 จาก <http://www.fisheries.go.th/if-roiet>
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). การศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี
รายงานการวิจัย เสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ.กรุงเทพฯ : เอมีเทรตติ้ง
- สุวิภา จำปาวัลย์. (2555). พัฒนาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลำพูน โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐาน
 อุดมศึกษาและทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัย
 ชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอส. อาร์. ฟรินด์.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ และทบวงมหาวิทยาลัย. (2546). ได้ระบุการมีส่วนร่วมในลักษณะที่
 เป็นกระบวนการของการพัฒนาและทางการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาสถาบันราช
 ภัฏ.
- สำนักนโยบายแผนสิ่งแวดล้อม. (2540). รายงานสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2548-2549.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักฯ.
- แสงชัย วรรณเสถียร. (2549). ศึกษาที่มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามคลอง
 แม่ข่าย เทศบาลนครเชียงใหม่. ค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2558. จาก
<http://www.riclib.nrct.go.th/wwwi32.exe/>.
- อรรครา ธรรมาธิกุล. (2550). ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าชายเลนของ
 ประชาชน ตำบลหงาว อำเภอเมือง จังหวัดระนอง. ค้นวันที่ 6 ตุลาคม 2558, เข้าได้ถึงจาก
<http://www.riclib.nrct.go.th/wwwi32.exe/>.
- บรรณานุกรมภาษาต่างประเทศ
- Charoenmuang, T. (1994). "The Governance of Water Allocation Problems in
 Thailand : Four Case Studies from the Upper Northern Thailand," in
 Thailand Development Research Institute. p. 111-147. Bangkok : Thailand
 Development Research Institute.
- Gutierrez, R.A. (2007). *Between Knowledge and Politics : State Water Management
 Reform in Brazil*. Doctor's Dissertation. Maryland : The Johns Hopkins
 University.
- Kangalawe, R.Y.M. and E.T. Liwenga. (2005). "Livelihoods in the Wetlands of
 Kilombero Valley in Tanzania : Opportunities and Challenges to Integrated

Water Resource Management,” Physics and Chemistry of the Earth. 30 : 968-975.

Noemdoe, S., L. Jonker and L.A. Swatuk. (2006). “Perceptions of Water Scarcity : The Case of Genadendal and Outstations,” Physics and Chemistry of the Earth. 31 : 771- 778.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสิ่งแวดล้อม
ด้านน้ำของตำบลเมืองเปือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถาม

เรื่อง

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ
จังหวัดร้อยเอ็ด

*****

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาตรี สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผลการศึกษาครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของชุมชนตำบลเมืองเปลือย จึงขอความร่วมมือจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง คำตอบของท่านจะเป็นความลับซึ่งจะนำไปประมวลผลและแปลผลในลักษณะรวมเท่านั้น ท่านไม่ต้องระบุชื่อในแบบสอบถาม จึงมั่นใจได้ว่าคำตอบของท่านจะไม่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันแต่อย่างใด ซึ่ง แบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของตำบลเมืองเปลือย อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตอนที่ 3 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในอนาคต

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านเลือกตอบ

1. เพศ

- ( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

2. อายุ

- ( ) 1. 10 - 20 ปี
 ( ) 2. 21 - 30 ปี
 ( ) 3. 31 - 40 ปี
 ( ) 4. 41 - 50 ปี
 ( ) 5. 51 - 60 ปี
 ( ) 6. 60 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

- ( ) 1. โสด
 ( ) 2. สมรส
 ( ) 3. หม้าย
 ( ) 4. แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

- ( ) 1. ประถมศึกษา
 ( ) 2. มัธยมต้น
 ( ) 3. มัธยมปลาย/ปวช.
 ( ) 4. อนุปริญญา/ปวส.
 ( ) 5. ปริญญาตรี
 ( ) 6. สูงกว่าปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

5. อาชีพ

- ( ) 1. เกษตรกรรม
- ( ) 2. ประมง
- ( ) 3. ค้าขาย
- ( ) 4. รับจ้างทั่วไป
- ( ) 5. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
- ( ) 6. อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้ต่อเดือน

- ( ) 1. น้อยกว่า 5,000 บาท
- ( ) 2. 5,001-10,000 บาท
- ( ) 3. 10001-15000 บาท
- ( ) 4. 15001-20,000 บาท
- ( ) 5. มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป

7. ระยะเวลาที่ท่านอยู่ในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้

- ( ) 1. ต่ำกว่า 6 ปี
- ( ) 2. 6-10 ปี
- ( ) 3. 11-15 ปี
- ( ) 4. 16-20 ปี
- ( ) 5. มากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำของ

ตำบลเมืองเปลือย อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

มากที่สุด หมายถึง ท่านได้ มีส่วนร่วมตามข้อความนั้นมากที่สุด

มาก หมายถึง ท่านได้ มีส่วนร่วมตามข้อความนั้นมาก

ปานกลาง หมายถึง ท่านได้ มีส่วนร่วมตามข้อความนั้นปานกลาง

น้อย หมายถึง ท่านได้ มีส่วนร่วมตามข้อความนั้นน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ท่านได้ มีส่วนร่วมตามข้อความนั้นน้อยที่สุดหรือไม่เกิดขึ้นเลย

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ/วางแผน					
1. ท่านมีส่วนร่วมประชุมวางแผนการจัดการน้ำและคุณภาพน้ำของชุมชน					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์น้ำและการจัดการคุณภาพน้ำของชุมชน					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการจัดการน้ำ					
4. ท่านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการระดับหมู่บ้านในการจัดทำโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับหมู่บ้านทุกแห่งในตำบลเมืองเปลือย					
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ					
5. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการน้ำ					
6. ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำ					
7. ท่านแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการน้ำของชุมชน					
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
8. ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองเพื่อทำการเกษตร					
9. ท่านได้ใช้ประโยชน์จากน้ำในการเลี้ยงกบเลี้ยงปลาในกระชัง					
10. เป็นแหล่งน้ำในการเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย					
11. เป็นแหล่งในการจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภค					

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
12. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการน้ำในชุมชน					
13. ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานภายนอก					
14. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน					
15. ท่านเข้าร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ					

ตอนที่ 3 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านน้ำ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในอนาคต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)	นางสาวกัญญภัทร สีนาวิสาร
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss. Kanyaphat Sinawisan
สถานที่ติดต่อ	สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 80 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000 หมายเลขโทรศัพท์ 043- 722118 e-mail :nannoi_nn@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลชุมชนบ้านหนองหญ้าม้า จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2555	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีศึกษาร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
กำลังศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY